

Ryszard Ryś
Warszawa

Instrukcja w sprawie jednostek budowlanych RKKA

W latach trzydziestych i na początku lat czterdziestych XX wieku, w ZSRR problemy formowania i wykorzystania batalionów budowlanych cały czas znajdowały się w orbicie zainteresowania najwyższych władz partyjnych (Biuro Polityczne WKP(b)), państwowych (Rada Komisarzy Ludowych), a w konsekwencji również kierownictwa Robotniczo-Chłopskiej Armii Czerwonej (RKKA).

Wzrost liczby formowań batalionów budowlanych w omawianym okresie determinowany był dwoma czynnikami. Jednym z nich były ograniczenia klasowe i polityczne. Ustawa z 13 sierpnia 1930 r. o obowiązkowej służbie wojskowej zakładała klasowe ograniczenia przy powoływaniu do wojska, gdyż jej pierwszy artykuł był zredagowany w następujący sposób: *...Obrona Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich z bronią w ręku jest obowiązkiem ludzi pracy. Na niepracujące warstwy społeczeństwa nakłada się wykonywanie innych obowiązków związanych z zabezpieczeniem obrony Związku Radzieckiego*¹.

Obowiązujące w państwie radzieckim ostre kryteria klasowe sprawiły, że w latach 1934–1938 za niegodnych do odbycia czynnej służby wojskowej w Armii Czerwonej uznanych zostało 783 935 osób. W tym czasie ze względów politycznych i klasowych nie powoływano synów kułaków, kupców, przedstawicieli kleru różnych wyznań, obywateli pozbawionych praw publicznych, obywateli, którzy służyli w białych armiach, członków oddziałów partyzanckich walczą-

---

¹ Wprowadzona w życie 1 września 1939 r. ustawa o powszechnej służbie wojskowej formalnie znosiła ograniczenia klasowe i narodowościowe. Jednak w 1940 r. okazało się, że mimo rocznego funkcjonowania ustawy nadal stosowane były poprzednie ograniczenia. W 1940 r. miały miejsce przypadki, kiedy komisje poborowe niewłaściwie kwalifikowały poborowych do batalionów budowlanych, gdyż członkowie komisji podchodzili do tego problemu zbyt asekuracyjnie, np. poborowego skierowano do batalionu budowlanego tylko dlatego, że nosił polsko brzmiące nazwisko lub też poborowy niechętnie, lakonicznie, mrukliwie odpowiadał na pytania komisji. Do strojbatu zaliczono nawet poborowego – stachanowca – za to, że jego ojciec w 1933 r. został skazany za kradzież – RGWA, fond-9, op.-36, d.-3889, Ścisłe tajne Sprawozdanie Zarządu Głównego Politycznej Propagandy Armii Czerwonej o wcieleniu do Armii Czerwonej obywateli z roczników 1920, 1921 i 1922, k. 7.

cych przeciwko władzy radzieckiej, członków pospolitych band rabunkowych². Ponadto w 1938 r. dodatkowo nie powoływano poborowych, których rodzice lub krewni byli represjonowani za działalność kontrrewolucyjną, oskarżeni o szpiegostwo lub sabotaż, poborowych mieszkających kiedyś zagranicą lub mających tam krewnych, z którymi prowadzili korespondencję, poborowych narodowości niemieckiej, polskiej, estońskiej, fińskiej i łotewskiej zamieszkujących w przygranicznych obwodach. W rezultacie corocznie nieefektywne zasoby zwiększały się kilkadziesiąt tysięcy poborowych³.

Rozwiązanie takiej niekorzystnej sytuacji widziano w wykorzystaniu tej kategorii poborowych do uzupełniania jednostek budowlanych i batalionów roboczych, co zapewniało sprawowanie kontroli *niepewnym elementem* oraz stanowiło rezerwar stosunkowo taniej siły roboczej, którą można było wykorzystać m.in. do realizacji szeregu przedsięwzięć związanych z operacyjnym przygotowaniem teatrów działań wojennych⁴.

W skali ZSRR potrzeby w tym zakresie były bardzo duże. Przykładowo dowódca Białoruskiego Okręgu Wojskowego (BOW) komandarm I rangi Uborowicz w 1935 r. występował do Ludowego Komisarza Obrony ZSRR z postulatami znaczącego wzmocnienia wojsk okręgu dodatkowymi siłami, co wiązało się z budową bazy koszarowej zdolnej pomieścić dwie dywizje strzeleckie, dywizję kawalerii, cztery brygady zmechanizowane, sześć eskadr myśliwskich, dwie brygady lotnictwa szturmowego, cztery eskadry lekkich bombowców, brygadę wodnosamolotów, trzy brygady powietrzno-desantowe⁵.

Według dowódcy BOW i kalkulacji sztabu okręgu, stworzenie silnego komponentu lotniczego i konieczność zapewnienia mu zdolności manewru wymagało zakończenia rozbudowy istniejącej sieci lotniskowej i zbudowania nowych lotnisk – łącznie 65 obiektów⁶. Dla zagwarantowania możliwości przeprowadzenia manewru – przy użyciu transportu kolejowego – z jednego kierunku na drugi, szybkiego ześrodkowania, zwiększenia przepustowości, zmniejszenia wrażliwo-

---

² RGWA, fond-4, op.-14, d.-2690, pismo Ludowego Komisarza Obrony ZSRR do Stalina z 17 lipca 1940 r., k. 55.

³ W prognozie dotyczącej kontyngentu poborowych z roczników 1921 i 1922 oraz poborowych ze średnim wykształceniem urodzonych w 1923 r., przewidzianych do poboru w 1941 r., aż 120 993 osoby, czyli 6,5% ogólnej liczby poborowych radzieccy sztabowcy uznali za niezdolnych do służby w Armii Czerwonej ze względów politycznych i moralnych – Centralne Archiwum Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej: fond-12, op.-11577, d.-65, k. 39

⁴ Teatr działań wojennych – obszar lądowy, morski i powietrzny stanowiący część teatru wojny, na którym rozgrywają się (lub mogą się rozgrywać) bezpośrednie działania wojenne, wynikające z zadań strategicznych wojny lub jednego z jej etapów. Granice teatru działań wojennych ustala się jeszcze w czasie pokoju z uwzględnieniem możliwości rozwinięcia odpowiednich zgrupowań wojsk niezbędnych do wykonania określonych zadań strategicznych.

⁵ RGWA, fond-33987, op.-3, d.-279, Ścisłe tajny raport dowódcy Białoruskiego Okręgu Wojskowego nr 002002 z 19 lutego 1935 r. w sprawie nowego planu wojny na zachodzie, k. 148.

⁶ Ibidem, k. 148.

ści przepraw, dowódca BOW nalegał na szybkie zakończenie budowy nowej magistrali kolejowo-drogowej Wołokołamsk–Witebsk–Lepel, wybudowanie objazdów trzech węzłów kolejowych, zorganizowanie drugiej rokady⁷ dla współdziałania z Leningradzkim Okręgiem Wojskowym poprzez dokończenie budowy odpowiednich odcinków linii kolejowych, ułożenie drugiej nitki torów na wskazanych odcinkach, powiązanie rejonów wyładowczych armii ogólnowojskowych odcinkami linii kolejowych, wybudowanie równoległych przepraw mostowych wraz z niezbędną strukturą, objazdami i odgałęzieniami⁸.

Potrzeby w zakresie budowy szos komandarm Uborewicz określił na poziomie 900 km, które należało zbudować w latach 1935–1937, a dla sprawnego zapatrywania wojsk potrzebował zbudowania dodatkowych stacji paliw o łącznej pojemności 30 tys. ton oraz 14 nowych podziemnych składów amunicji zdolnych pomieścić ładunek 4 tys. wagonów kolejowych⁹. Ponadto dochodziła jeszcze inżynierska rozbudowa terenu¹⁰, budowa rejonów umocnionych¹¹, stanowisk dowodzenia, węzłów¹² i linii łączności¹³. Wszystkie te przedsięwzięcia mogły być realizowane przez bataliony budowlane.

W omawianym okresie w organizacyjno-etatowej strukturze Ludowego Komisarjatu Obrony ZSRR występował Zarząd Zakwaterowania i Budownictwa, który był odpowiedzialny m.in. za planowanie, realizację i rozliczanie budownictwa nieobronnego, zabezpieczenie realizowanych przez okręgi wojskowe budów w materiały budowlane i armaturę objęte centralnym rozdzielnictwem, wydzielanie okręgom wojskowym środków transportowych, wydawanie okręgom

---

⁷ Rokada – droga wojskowa biegnąca równolegle lub skośnie do linii frontu, umożliwiającą przegrupowanie, rozwinięcie lub manewr wojsk, zwłaszcza drugich rzutów i odwodów, środków zaopatrzenia itp.

⁸ RGWA, fond-33987, op.-3, d.-279, Ściśle tajny raport dowódcy Białoruskiego Okręgu Wojskowego nr 002002 z 19 lutego 1935 r. w sprawie nowego planu wojny na zachodzie, k. 145–146.

⁹ Ibidem, k. 147.

¹⁰ Prace inżynierskie w zakresie umocnienia i przystosowania terenu do działań bojowych.

¹¹ Rejon umocniony – pas terenu (obszar) przygotowany z góry pod względem inżynierskim, obsadzony i broniący przez specjalnie wyszkolony i uzbrojony garnizon (działający samodzielnie lub we współdziałaniu z wojskami polowymi) dysponujący zapasami bojowymi oraz innymi środkami niezbędnymi do prowadzenia walki.

¹² Węzeł łączności – jeden z podstawowych elementów wojskowego systemu łączności rozwijany w rejonie stanowisk dowodzenia zarówno w warunkach garnizonowych, jak i polowych. W zależności od szeregu dowodzenia węzeł łączności zawiera centralę telegraficzną, rozmównicę telefoniczną, wojskową stację pocztową, oddzielne radiostacje i odbiorniki radiowe lub centrum radiowe (węzeł radiowy, aparatownie radiodbiornicze, aparatownie telefonii i telegrafii wielokrotnej), wozy dowodzenia i sztabowe, aparatownie urządzeń poczty polowej i inne specjalizowane aparatownie łączności.

¹³ Zespół urządzeń łączności służących do przekazywania informacji na odległość, rozmieszczonych geograficznie wzdłuż określonej trasy. Rozróżnia się linie łączności przewodowe i radiowe. Linie łączności tworzą na danym obszarze sieć linii łączności.

wojskowym, armiom i flotom zezwoleń na prowadzenie prac budowlanych¹⁴. Dlatego też resort obrony dysponował własnymi etatowymi jednostkami budowlanymi.

Oprócz tego występowały bataliony budowlane i bataliony robocze formowane poza limitami wydzielanymi dla Armii Czerwonej, które wykonywały zadania budownictwa obronnego i nieobronnego na rzecz Armii Czerwonej (budowa i rozbudowa rejonów umocnionych, lotnisk, lądowisk, składnic amunicji, składnic materiałów pędnych i smarów, urządzeń poligonowych, koszar) oraz na korzyść resortów cywilnych (kolejnictwa, przemysłu lotniczego, przemysłu maszynowego).

Paradoksalnie przy tym bataliony budowlane podległe Ludowemu Komisarzowi Obrony, które m.in. wykonywały zadania w bezpośredniej bliskości z linią styczności z Japończykami były znacznie gorzej uzbrojone niż bataliony realizujące zadania w głębi ZSRR – np. na rzecz Ludowego Komisariatu Komunikacji.

Liczący 971 żołnierzy oficerów i podoficerów, formowany według etatu 49/925 batalion budowlany przeznaczony dla resortu komunikacji, uzbrojony był w 20 ręcznych karabinów maszynowych, 5 ciężkich karabinów maszynowych i 821 karabinów stanowił kompletną jednostkę bojową. Natomiast na 1000 żołnierzy batalionu budowlanego podległego Ludowemu Komisariatowi Obrony przypadało zaledwie 55 karabinów, tylko 2 ręczne karabiny maszynowe, 20 pistoletów. W razie konfliktu z Japończykami batalion był praktycznie bezbronny!

Bardzo mocno zwracał na to uwagę szef Oddziału Dalekiego Wschodu Zarządu Operacyjnego Sztabu Generalnego RKKA w osobistym, wykonanym w jednym egzemplarzu odręcznym piśmie (datowanym 18 września 1940 r.) skierowanym do Szefa Zarządu Operacyjnego Sztabu Generalnego generała lejtnanta Watutina¹⁵.

Formowanie batalionów budowlanych odbywało się na podstawie umotywowanych zapotrzebowań dowódców Rodzajów Sił Zbrojnych, dowódców okręgów wojskowych, dowódców samodzielnych armii, dowódców flot, szefów instytucji centralnych Ludowego Komisariatu Obrony, ministrów resortów cywilnych.

Zgodę na sformowanie batalionu budowlanego wydawała Rada Komisarzy Ludowych i w formie ściśle tajnej uchwały stawiała odpowiednie zadania Ludowemu Komisarzowi Obrony. W uchwale określony był numer batalionu, miejsce jego dyslokacji, przeznaczenie i podporządkowanie batalionu. Stanowiło to podstawę dla Ludowego Komisarza Obrony, który następnie w swoim rozkazie stawiał dowódcy odpowiedniego okręgu wojskowego zadanie sformowania batalionu budowlanego.

¹⁴ RGWA, fond-33993, op.-1, d.-384, Tajny regulamin organizacyjny Ludowego Komisariatu Obrony ZSRR, k. 68.

¹⁵ RWGA, fond-40443, op.-2s, d.-143, k. 312–314.

Po wykonaniu zadania budowlanego, bataliony były przedyslokowywane na inne budowy, inne odcinki, niejednokrotnie położone w innym rejonie ZSRR (bataliony wykonujące zadania na rzecz resortów cywilnych) lub na terenie innych okręgów wojskowych, rejonach dyslokacji flot (bataliony wykonujące zadania budowlane na korzyść Armii Czerwonej).

Uzupełnianie batalionów budowlanych stanem osobowym – szeregowymi – odbywało się według zasad i trybu obowiązujących przy uzupełnianiu regularnych jednostek wojskowych Armii Czerwonej, określonych w ustawie o powszechnej służbie wojskowej i wykonawczych dokumentach resortu obrony. W radzieckim systemie uzupełniania wojsk poborowymi, pobór połączony był z jednoczesnym powołaniem części poborowych do odbycia czynnej służby wojskowej i skierowaniem ich do jednostek wojskowych.

Uzupełniania Armii Czerwonej, Marynarki Wojennej¹⁶ i Wojsk NKWD poborowymi dokonywano głównie jesienią. Wiosenne wcielenie¹⁷ miało charakter pomocniczy, niekiedy interwencyjny, gdy zachodziła konieczność uzupełnienia nowoformowanych jednostek wojskowych, rozwinięcia jednostek wojskowych do pełnych etatów itp. Natomiast do batalionów budowlanych i roboczych poborowi byli powoływani bez ograniczeń czasowych w zależności od potrzeb, poza limitem wyznaczonym dla Armii Czerwonej.

O ile „Instrukcja...” porządkowała sferę formowania batalionów, podstawowe szkolenie wojskowe podporządkowanie, kierowanie i dowodzenie, utrzymanie batalionów oraz współdziałanie z kierownictwem budów, tryb zaopatrywania w środki materiałowe, broń i amunicję, pomoc medyczną i leczenie stanu osobowego, prowadzenie pracy partyjno-politycznej i wychowawczej z żołnierzami i kadrą batalionów, to należało również podjąć problem uzupełniania ich stanem osobowym. Rozwiązanie widziano w sformowaniu batalionów budowlanych w takiej liczbie, która byłaby zdolna wchłonąć wszystkich poborowych, których ze względów ograniczeń klasowych i politycznych nie można było przeznaczyć do uzupełniania regularnych jednostek Armii Czerwonej, Marynarki wojennej i Wojsk NKWD. Taką propozycję przedstawił Szef Zarządu Głównego RKKA¹⁸

---

¹⁶ Uchwałą Centralnego Komitetu Wykonawczego i Rady Komisarzy Ludowych ZSRR z 30 grudnia 1937 r. utworzony został samodzielny Komisariat Marynarki Wojennej.

¹⁷ Wcielenie – uporządkowany zespół czynności zaplanowanych i realizowanych w jednostce wojskowej w celu nadanie poborowemu statusu żołnierza – stwierdzony w rozkazie dowódcy jednostki wojskowej.

¹⁸ Głównie Uprawnienie Raboczo-Kriestianskoj Krasnoj Armii – Zarząd Główny RKKA – były Zarząd RKKA, Zarząd Administracyjno-mobilizacyjny RKKA – instytucja centralna Ludowego Komisariatu Obrony ZSRR, po raz pierwszy sformowana w marcu 1924 roku i powołana do administracyjnego kierowania bieżącą działalnością i życiem armii, uzupełniania jednostek wojskowych stanem osobowym i końmi, powoływania obywateli do czynnej służby wojskowej, organizacji wojskowego przygotowania przedpoborowych, utrzymania stanów osobowych, rozwiązywania zagadnień zawodowej służby wojskowej i socjalno-bytowego zabezpieczenia żołnierzy. Wielokrotnie

generał major Sniegow¹⁹ w pochodzącym z 17 lipca 1940 r. piśmie skierowanym do Ludowego Komisarza Obrony ZSRR S. Timoszenki.

Po wysłużeniu okresu służby żołnierze batalionów budowlanych byli przenoszeni do rezerwy, ale znajdowali się w specjalnej ewidencji i w czasie wojny mieli być wykorzystani do wykonywania prac (budowa umocnień, fortyfikacyjna rozbudowa terenu) na tyłach.

Sformowanie batalionów budowlanych i uzupełnianie ich poborowymi dotychczas niepowoływanymi ze względów klasowych i politycznych, „uwalniało” znaczną liczbę politycznie pewnych poborowych, którzy mogli zostać skierowani do jednostek bojowych²⁰.

---

reorganizowany (1926, 1927, 1929, 1930, 1931, 1933), w listopadzie 1934 r. przeformowany w Zarząd Administracyjno-Mobilizacyjny RKKK – jako centralny organ do kierowania uzupełnianiem armii stanem osobowym, realizacja zadań związanych z organizacją wojsk i opracowywaniem etatów, mobilizacją jednostek i instytucji wojskowych, bieżącym działaniem i utrzymaniem armii. Na podstawie uchwały Rady Komisarzy Ludowych ZSRR z 5 października 1939 r. ponownie został sformowany Zarząd Główny RKKK. U podstaw jego utworzenia legła koncepcja uwolnienia Sztabu Generalnego Armii Czerwonej od wykonawczych procedur związanych z zadaniami organizacji, mobilizacji i uzupełniania wojsk. Zakres działania instytucji obejmował mobilizację wojsk, kierowanie terenowymi organami administracji wojskowej, szkołami i uczelniami wojskowymi, prowadzenie ewidencji i uzupełnianie armii, organizację i kierowanie podstawowym i początkowym przygotowaniem wojskowym przedpoborowych, formowanie, przeformowywanie i rozformowywanie jednostek wojskowych, kierowanie i kontrolę procesu wyposażania wojsk w uzbrojenie i sprzęt niezbędny do mobilizacyjnego rozwijania wojsk, opracowywanie aktów prawnych, redagowanie treści regulaminów wojskowych, kierowanie prowadzeniem działalności sztabowo-biurowej (tajnej i jawnej) w armii, prowadzenie ewidencji strat i zdobyczy wojennych. Ponieważ praktyczne działanie kolejny raz udowodniło, że sztuczne wyjęcie z kompetencji Sztabu Generalnego zadań związanych z organizacją wojsk, mobilizacją i uzupełnianiem armii stanem osobowym oraz przekazanie ich do realizacji przez inną instytucję spowodowało zdecydowane obniżenie poziomu wykonywanych w tym zakresie zadań, w lipcu 1940 r. Zarząd Główny RKKK został rozformowany, a jego funkcje i zadania ponownie przejął Sztab Generalny Armii Czerwonej.

¹⁹ Sniegow Michał Gieorgiewicz (1896–1960), generał-major (1940). Członek partii bolszewickiej od 1938. W Armii Czerwonej od 1918. Uczestnik wojny domowej – dowódca kompanii, szef sztabu brygady, szef sztabu (od maja 1920) i dowódca (od 1922) 14 dywizji. Następnie dowódca 10 Korpusu (od 1924), szef oddziału planowania finansowego Zarządu Zaopatrzenia (1926–1928), szef oddziału w sztabie Szefa Zarządu Uzbrojenia RKKK (od 1929), szef inspekcji wojskowej w sztabie Szefa Zarządu Uzbrojenia RKKK (od 1931), szef oddziału w gabinecie Ludowego Komisarza Obrony ZSRR (od 1935), dowódca 90 DS (od 1937), szef gabinetu Ludowego Komisarza Obrony ZSRR (od listopada 1937), dowódca 8 KS. W czasie wojny radziecko-fińskiej Szef Zarządu Głównego RKKK. Później dowódca 8 KS (od 1940). Na początku Wielkiej Wojny Ojczyźnianej – dowódca 8 KS 26 Armii Frontu Południowo-Zachodniego (od czerwca 1941). W sierpniu 1941 r. dostał się do niewoli, z której powrócił w 1945.

²⁰ Rozkazem nr 184 z 01 lipca 1940 r. Ludowy Komisarz Obrony ZSRR wśród kilku normatywnych dokumentów porządkujących sferę orzecznictwa o zdolności do odbycia czynnej służby wojskowej wprowadził w życie *Kryteria doboru powołanych do czynnej służby wojskowej do poszczególnych rodzajów wojsk*, w których były sformułowane bardzo wysokie wymagania wobec poborowych przeznaczonych m.in. do Wojsk Powietrznodesantowych, oddziałów i pododdziałów wojsk łączności, Wojsk NKWD, Marynarki Wojennej, Lotnictwa Wojskowego – RGWA, fond-4,

Przed każdym kolejnym poborem Sztab Generalny Armii Czerwonej określał potrzeby w zakresie uzupełniania wojsk poborowymi, a kierownictwo Armii Czerwonej zgodnie z bieżącą sytuacją społeczno-polityczną korygowało kryteria, którymi należało się kierować przy powoływaniu poborowych do odbycia czynnej służby wojskowej. Problemy te były następnie omawiane w czasie posiedzenia Głównej Rady Wojskowej, a podjęte decyzje były przedstawiane w formie projektu uchwały Rady komisarzy Ludowych do zatwierdzenia przez Biuro Polityczne WKP(b), Radę Komisarzy Ludowych i Komitet Obrony Państwa. Przyjęte w tym zakresie ustalenia, Ludowy Komisarz Obrony ZSRR, Szef Sztabu Generalnego Armii Czerwonej oraz Szef Głównego Zarządu Politycznej Propagandy Armii Czerwonej przekazywali do wykonawców (dowódcy, sztaby i rady wojskowe okręgów wojskowych oraz terenowe organy administracji wojskowej) w swoich dyrektywach²¹, rozkazach, zarządzeniach i wytycznych.

Szczegółowe propozycje w zakresie powoływania poborowych do batalionów budowlanych i roboczych zostały zawarte w dokumentach opracowanych na potrzeby przeprowadzenia poboru w 1940 r.²², a bardzo precyzyjne jednoznaczne zadania dla wykonawców znalazły się w dyrektywie zastępcy Ludowego Komisarza Obrony ZSRR²³.

Dowódcy batalionów, dowódcy kompanii i plutonów oraz podoficerowie służby zasadniczej i służby pełnionej nadterminowo pochodzili z regularnych jednostek wojskowych Armii Czerwonej, skąd byli kierowani do batalionów budowlanych na zasadzie przesunięć kadrowych i oddelegowań. Podstawą niniejszej publikacji jest kopia wprowadzonej rozkazem Ludowego Komisarza Obrony ZSRR nr 116 z 21 czerwca 1939 r. *Instrukcji o jednostkach budowlanych RKKA* przechowywanej w Rosyjskim Państwowym Archiwum Wojskowym pod sygnaturą: fond-4, op.-12, d.-87, k. 308–313.

---

op.-15, d.-30, tablica 1 i 2.

²¹ Dyrektywa – pisemne ustalenia lub wskazówki wydawane przez dowódców wyższych szczebli dowodzenia siłami lądowymi. W dyrektywie określa się cel działania, sposób jego osiągnięcia oraz zadania dla wykonawców i terminy ich realizacji. Dyrektywa stanowi podstawowy dokument rozkazodawczy, regulujący w sposób ramowy wszystkie lub niektóre węzłowe dziedziny działalności sił zbrojnych w dłuższych przedziałach czasowych.

²² RGWA, fond-39415, op.-1, d.-12, Ścisłe tajne Pismo Szefa Sztabu Generalnego RKKA nr 182536 z 13 sierpnia 1940 r. do Ludowego Komisarza Obrony ZSRR, k. 58–59. RGWA, fond-39415, op.-1, d.-12, Ścisłe tajne Pismo Ludowego Komisarza Obrony ZSRR nr 17181 z 19 sierpnia 1940 r. do [Sekretarza Generalnego] Biura Politycznego WKP(b) tow. Stalina, [Przewodniczącego] Rady Komisarzy Ludowych ZSRR tow. Mołotowa, [Przewodniczącego] Komitetu Obrony przy Radzie Komisarzy Ludowych ZSRR tow. Woroszyłowa, k. 75–76.

²³ RGWA, fond-39415, op.-1, d.-12, Ścisłe tajna Dyrektywa Zastępcy Ludowego Komisarza Obrony ZSRR nr 182738 z 03 września 1940 r. dla Rad Wojennych Okręgów Wojskowych (Frontu) w sprawie powołania do czynnej służby wojskowej w 1940 roku poborowych do [jednostek wojskowych] Armii Czerwonej, Marynarki Wojennej i Wojsk NKWD, k. 90–92.

„ZATWIERDZAM”

LUDOWY KOMISARZ OBRONY ZSRR
MARSZAŁEK ZWIĄZKU RADZIECKIEGO
„21” VI 1939 r.²⁴

(WOROSZYŁOW)
[PODPIS]²⁵

INSTRUKCJA

[W sprawie] jednostek budowlanych (batalionów) RKKA.

1. POSTANOWIENIA OGÓLNE.

1. Jednostki budowlane RKKA przeznaczone są do wykonywania prac budowlanych zgodnie z wytycznymi Ludowego Komisarza Obrony Związku SRR.

Jednostki te uzupełniane są na ogólnych zasadach przyjętych dla jednostek wojskowych RKKA, utrzymywane są poza limitami [wydzielanymi dla] RKKA na zasadzie pełnego samofinansowania ze środków wypracowanych na budowach.

Szkolenie bojowe, polityczne i specjalistyczne [budowlane] jednostek budowlanych prowadzi się według specjalnych wytycznych.

2. Kierowaniem [działalnością] jednostek budowlanych zajmują się Rady Wojskowe Okręgów (Armii).

Liczbę jednostek budowlanych określa Ludowy Komisarz Obrony ZSRR.

3. Dla kierowania pracą partyjno-polityczną w jednostkach budowlanych – zarządzeniem zarządów politycznych okręgów (Armii) przyporządkowuje się je organom politycznym RKKA.

4. Jednostki budowlane otrzymują od organów zaopatrujących RKKA wszystkie rodzaje zaopatrzenia i należności według ogólnie obowiązujących w armii norm, ale w rozliczeniu gotówkowym według ich wartości. Rozliczenie następuje przy wydawaniu mienia ([środków] zaopatrzenia).

Broń i amunicję jednostkom budowlanym wydaje się bezpłatnie.

5. Z usług zakładów leczniczych, [leczenia] sanatoryjnego i kurortów stan osobowy jednostek budowlanych korzysta na takich samych zasadach jak kadra regularnych jednostek [wojskowych] RKKA.

Bezpośrednia opieka medyczna w jednostkach budowlanych sprawowana jest przez etatowy personel medyczny.

2. WZAJEMNE STOSUNKI BATALIONU I ORGANIZACJI BUDOWLANYCH (ODCINKÓW).

1. We wszystkich sprawach bataliony budowlane podporządkowane są szefowi odcinka budowlanego i wykonują wszystkie jego wytyczne w zakresie orga-

²⁴ Data dzienna i miesięczna wypisana odrębnie.

²⁵ Podpis Ludowego Komisarza Obrony marszałka Woroszyłowa.

nizacji i realizacji prac [budowlanych] oraz wewnętrznego regulaminu batalionu. Dowódca batalionu może być jednocześnie szefem lub pomocnikiem szefa odcinka.

2. W praktycznej pracy batalion budowlany nie jest podwykonawcą, lecz tylko zorganizowaną siłą roboczą.

3. Wszystkie zadania produkcyjne bataliony otrzymują od szefów odpowiednich organizacji budowlanych do których zostały przydzielone, [przy czym] wyłącznie w trybie postawienia konkretnego zadania produkcyjnego sformułowanego na piśmie.

4. We wszystkich pracach wykonywanych przez stan osobowy batalionu, kierownictwo techniczne sprawowane jest przez personel dowódczo – techniczny batalionu, który jednocześnie wykonuje funkcje brygadzystów – kierowników cykli technologicznych, obiektów, a na budowach, gdzie nie stosuje się systemu cyklowego – brygadzystów, dziesiątników, techników i kierowników placów [budowy], ze wszystkimi prawami i obowiązkami [przewidywanymi] dla personelu technicznego (dokonują przygotowania miejsca pracy, przydziału siły roboczej, odpowiadają za jakość robót, dokonują obmiaru i przyjęcia [wykonanych] prac, wypełniają kartę zadania produkcyjnego i realizacji, stawiają zadania na następny dzień).

Dowódcy drużyn zasadniczej służby wojskowej i służby nadterminowej z zasady osobiście wykonują prace i powinni być włączeni w skład brygad roboczych i cykli [produkcyjnych].

5. Kierownik budowy (kierownik odcinka) ma obowiązek z miesięcznym wyprzedzeniem przedstawić dowódcy batalionu plan produkcyjny budowy – z wykazaniem tylko tych rodzajów prac, które będą wykonywane przez stan osobowy batalionu. Plan przesyła się nie później niż na 5 dni do rozpoczęcia miesiąca.

6. Wykonaną przez stan osobowy batalionu pracę organizacje budowlane opłacają batalionowi zgodnie z jej realną wartością według jednolitych norm i cen [przyjętych] dla pracowników cywilnych oraz [dokonują] odpowiednich naliczeń w wysokości 25% z funduszu płac.

7. Dokumentem upoważniającym do dokonania zapłaty za wykonaną pracę jest prawidłowo wypełniona karta zadania produkcyjnego i realizacji.

8. Przekazania batalionowi zarobionych kwot, budowa dokonuje nie później niż 5 dnia następnego miesiąca.

9. Wykonywanie przez czerwonoarmistów prac w ponadnormatywnym czasie pełnych ośmiu godzin roboczych jest dopuszczalne za zezwoleniem kierownika budowy. Opłat za pracę wykonywaną w czasie ponadnormatywnym dokonuje się zgodnie z prawem pracy stosowanym wobec pracowników cywilnych.

10. Zgodę na pracę na budowie w dniu wolnym, w każdym oddzielnym przypadku wydaje kierownik budowy, z obowiązkowym wydzieleniem – w danym miesiącu – pracującemu wolnego dnia. W przypadku nie wydzielenia w danym

miesiącu wolnego dnia – praca rozliczana jest jako ponadnormatywna i opłacana całemu [pracującemu] stanowi osobowemu zgodnie z ustawą o ponadnormatywnej pracy pracowników cywilnych.

11. Organizacje budowlane opłacają batalionowi nie tylko wykonaną pracę, ale też inne rodzaje usług – np. transport, [amortyzację] narzędzi i urządzeń, itd.

12. Zadania przerzutu żołnierzy do nowego miejsca pracy położonego w odległości większej niż 3 km od miejsca zakwaterowania batalionu, kierownictwo budowy (odcinka) rozwiązuje we własnym zakresie, podstawia środki transportu i uzgadnia z dowódcą batalionu tryb przewozu.

13. Dowództwa batalionów mają obowiązek kierować do prac budowlanych nie mniej niż 90% stanu ewidencyjnego batalionu.

14. Dowództwo batalionu ponosi materialną odpowiedzialność za otrzymane w miejscach wykonywanych prac narzędzia, odzież ochronną i specjalną, urządzenia, a także za zniszczenie materiałów budowlanych.

15. Kategorycznie zabrania się wykorzystywania batalionu budowlanego do ochrony budowy, oddelegowywania [żołnierzy] do sztabów, kierownictw budów itp.

Ochrona obiektów znajdujących się w trakcie budowy, sztabów szefów budów realizowana jest przez jednostki wojskowe [wyznaczone] zarządzeniami Rad Wojskowych Okręgów.

3. UTRZYMANIE JEDNOSTEK BUDOWLANYCH RKKA.

1. W okresie formowania jednostki budowlane utrzymywane są ze specjalnych funduszy wydzielanych w preliminarzu budżetowym Ludowego Komisarjatu Obrony. Po sformowaniu przechodzą na pełne samofinansowanie i własny rozrachunek.

2. Kadra dowódcza, kadra aparatu politycznego i podoficerowie jednostek budowlanych otrzymują wszystkie rodzaje zaopatrzenia, należności i pobory zgodnie z normami i wysokością uposażenia pieniężnego przewidzianymi dla ich etatowych stanowisk w RKKA.

3. Organizacje budowlane – na cały okres pracy – zapewniają jednostkom budowlanym bezpłatne zakwaterowanie w internatach wyposażonych (według norm obowiązujących w RKKA) w niezbędny, w pełni sprawny sprzęt zapewniający [normalną] egzystencję i przechowywanie mienia.

Wydatki na eksploatację (ogrzewanie, oświetlenie, asenizacja, woda i inne), utrzymanie, i obsługę internatów (pomieszczenia mieszkalne, łaźnie, pralnie, kuchnie i stołówki) pokrywane są z rachunku jednostki, za wyjątkiem wydatków na [przeprowadzenie] remontu kapitalnego i bieżącego, które ponosi organizacja budowlana.

4. Za miejsca zakwaterowania jednostki budowlanej należy uważać miejsce dyslokacji sztabu. W przypadku wykonywania prac poza miejscem zakwaterowa-

nia jednostki, kadrze dowódczej, podoficerom i podoficerom służby nadterminowej organizacje budowlane zamiast dziennych diet wypłacają każdego miesiąca 25% ich uposażenia wynikającego z siatki etatowego zaszerogowania do określonych stanowisk.

4. TRYB OPŁACANIA CZERWONOARMISTÓW I KADRY DOWÓDCZEJ JEDNOSTEK BUDOWLANYCH.

1. Szeregowi i podoficerowie zasadniczej służby wojskowej i służby nadterminowej jednostek budowlanych pracujący bezpośrednio na budowie przy wykonaniu zadań produkcyjnych do 100% [normy], jak również stan osobowy jednostek budowlanych, który nie pracuje bezpośrednio na budowie, otrzymuje zaopatrzenie pieniężne według obowiązujących w RKKA norm uposażenia przewidzianych dla ich stanowisk etatowych.

Oprócz tego, za przekroczenie norm produkcyjnych, stan osobowy jednostek budowlanych otrzymuje wynagrodzenie w postaci premii zgodnie z pkt. 3 tego rozdziału.

2. W celu stymulowania [lepszey] organizacji prac i zwiększenia wydajności pracy wprowadza się progresywny system premiowania żołnierzy jednostek budowlanych za przekroczenie obowiązujących norm produkcyjnych, przy ocenie jakości [wykonanych] robót nie niżey niż „dobrze”.

3. Podoficerom zasadniczej służby wojskowej i żołnierzom premie wypłaca się zgodnie z siatką płac określoną w Uchwale Rady Komisarzy Ludowych ZSRR nr 772 z dnia 13.05.1937 roku, a mianowicie:

przy przekroczeniu norm do 10% wartości całej przepracowanej części [zadania produkcyjnego] wynagrodzenie zwiększa się o 15%;

przy przekroczeniu norm do 20% wartości całej przepracowanej części [zadania produkcyjnego] wynagrodzenie zwiększa się o 30%;

przy przekroczeniu norm do 50% wartości całej przepracowanej części [zadania produkcyjnego] wynagrodzenie zwiększa się o 60%;

przy przekroczeniu norm ponad 50% wartości całej przepracowanej części [zadania produkcyjnego] wynagrodzenie zwiększa się o 100%.

4. Wypłaty premii motywacyjnych dokonuje się tylko za prace majce określone produkcyjne normy czasowe, zarówno ogólnozwiązkowe jak i lokalne, zatwierdzone w określonym trybie.

5. Niedozwolone jest stosowanie premii motywacyjnych za [wykonanie] tych robót, na które przed przystąpieniem do prac, plutonowi (cyklowi), drużynie (brygadzie) lub pojedynczemu żołnierzowi nie zostały wydane karty zadania produkcyjnego i realizacji albo jeśli przy wydaniu i odbiorze – karta nie była wypełniona we właściwy sposób.

6. Premii motywacyjnej – lub jej części – nie wypłaca się [w przypadku] gdy prace wykonane zostały na niskim poziomie jakościowym.

7. Podoficerom zasadniczej i nadterminowej służby wojskowej, którzy są brygadzystami i osobiście pracują, organizacje wypłacają:

- a) Za kierowanie brygadą – 20% miesięcznego zarobku brygadzisty (pracownika cywilnego) bez uwzględnienia opłat za pracę akordową;
- b) Premię za przedterminowe wykonanie przez brygadę zadań [produkcyjnych] przy [zachowaniu] dobrej jakości robót w wysokości:
  - 1% z sumy zarobku brygady przy skróceniu terminu wykonania zadania o 10%;
  - 1,5% przy skróceniu terminu wykonania zadania o 15%;
  - 2% przy skróceniu terminu wykonania zadania o 20%.

8. Kadra dowódcza jednostek budowlanych otrzymuje premie na równi z @@@@ z funduszu kierownika budowy.

Cz.p.o.²⁶ SZEFE ZARZĄDU
INŻYNIERYJNEGO
RKKA – ~~KOMDIW~~²⁷
Pułkownik²⁸ [podpis]²⁹
8.6.1939 r.³⁰ (~~MICHAJLIN~~)³¹
Kowin³²

KOMISARZ WOJSKOWY ZARZĄDU
INŻYNIERYJNEGO RKKA
MAJOR [podpis]³³
(RODIN)

Z-CA SZEFA O[oddziału]
F[finansowego] przy LKO
INTENDENT I RANGI
[podpis]³⁴ (GORBUNOW)

KOMISARZ WOJSKOWY OF przy LKO
KOMISARZ PUŁKOWY
[podpis]³⁵ (POLJAKOW)

²⁶ Wpisane odręcznie.

²⁷ Stopień wojskowy skreślony odręcznie.

²⁸ Stopień wpisany odręcznie.

²⁹ Podpis nieczytelny.

³⁰ Data wpisana odręcznie.

³¹ Nazwisko skreślone odręcznie.

³² Nazwisko wpisane odręcznie.

³³ Podpis nieczytelny.

³⁴ Podpis nieczytelny.

³⁵ Podpis nieczytelny.